

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Roiko-Jokela, Heikki

Title: Kuuliainen sielu, terve ruumis : urheilu ja urheilukasvatus osana isänmaan rakentamista

Year: 2014

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Suomen urheiluhistoriallinen seura, 2014

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Roiko-Jokela, H. (2014). Kuuliainen sielu, terve ruumis : urheilu ja urheilukasvatus osana isänmaan rakentamista. In H. Roiko-Jokela, & E. Sironen (Eds.), *Urheilu ja sota* (pp. 55-72). Suomen urheiluhistoriallinen seura. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja, 2013-2014. <https://www.suhs.fi/wp-content/uploads/2017/04/Roiko-Jokela-Heikki-Kuuliainen-sielu-terve-ruumis-SUHS-vsk-2013-2014-IK.pdf>

Heikki Roiko-Jokela

Kuuliainen sielu, terve ruumis

Urheilu ja urheilukasvatus osana isänmaan rakentamista (ref.)

Liikuntatieteellisen Seuran perustavassa kokouksessa helmikuussa 1933 oli läsnä joukko eturivin urheiluvaikuttajia: muun muassa suojeluskuntajärjestön yliesikunnan urheiluosaston päällikkö, maisteri Lauri ”Tahko” Pihkala, Valtion urheilulautakunnan puheenjohtaja Arvo Vartia, voimistelunopettaja Hilma Jalkanen sekä Urheiluopiston johtaja, urheilunopettaja Akseli Kaskela. Näiden henkilöiden unelmana oli ”terve ja vahva Suomen kansa”.

Tässä artikkelissa selvitetään Liikuntatieteellisen Seuran perustamisen motiiveja, tavoitteita ja käytännön toimintaa seuran ensimmäisten toimintavuosien aikana. Seura ei toiminut ”tyhjiössä”, niinpä yksittäiset keskustelut, mielipiteet ja alustukset sijoitetaan tässä artikkelissa osaksi ajan yhteiskunnallista ilmapiiriä. Samalla tuodaan esiin, kuinka urheilu ja urheilukasvatus nähtiin tärkeänä osana isänmaan rakentamista. Tässä tehtävässä yksilöiden merkitys oli suuri, mitä urheiluvaikuttajien verkostoituminen entisestään voimisti.

Tähän liittyen artikkelissa kuvataan, kuinka Liikuntatieteellisen Seuran alkutaipaleella sen vaikuttajahenkilöt arvioivat liikuntaan ja urheiluun

sekä muuhun yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen liittyvää toimintaa sekä kuinka nämä maailmansotien välisen ajan – Valkoisen Suomen – keskeiset urheiluvaikuttajat verkostoituivat Liikuntatieteelliseen Seuraan ”keskustelupiiriksi”, samalla, kun he toimivat aktiivisesti monilla yhteiskunnan sektoreilla. Samalla selvitetään, mihin yhteistyö perustui ja miten sitä kehitettiin, miten – mitä kautta – tavoitteita vietiin eteenpäin, miten tavoitteet linkittyivät laajempaan yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen.¹

Verkostotutkimusta on käytetty aiemmin muun muassa sosiologiassa, taloustieteissä ja tietotekniikan alalla – 2000-luvulla se on tullut entistä selkeämmin osaksi myös modernia historian tutkimusta. Verkostotutkimuksen avulla voidaan selvittää ja kuvata ihmisjoukon tai -joukkojen jäsenten sitoutumista toisiinsa tai yhteisiin tavoitteisiin – sitä kautta voidaan selvittää historiallisen todellisuuden rakenteita ja etsiä vastauksia kysymyksiin: ketkä, miten, miksi.²

Aiemmin mainittujen henkilöiden pienoiselämäkertoja löytyy kansallisbiografiasta ja matrikkeleista. Kansallisbiografian artikkelit ovat kuitenkin erittäin tiiviitä, eikä yksittäisissä artikkeleissa ole tästä syystä voitu riittävässä tutkimuksellisessa laajuudessa analysoida ja selvittää tutkittavien henkilöiden yhteiskunnallista verkostoitumista. Artikkelit luovat kuitenkin pohjaa jatkotutkimukselle. Tämän artikkelin varsinaisen primäriaineiston ytimen muodostaa Liikuntatieteellisen Seuran arkisto, jonka asiakirjat valaisevat tarkasti seuran perustamisen alkuvaiheita.

Vaikuttajien verkosto

Suomalaisten 1800-luvun ja 1900-luvun alkuvuosikymmenten sitkeä kamppailu kansallisen olemassaolonsa ja sittemmin maan itsenäisyyden puolesta valjasti kaikki liikenevät voimavarat tähän työhön. Myös urheilu sidottiin palvelemaan Suomen asiaa. Liikunta ja urheilu saivat jo varsin varhaisessa vaiheessa keskeisen ja arvostetun aseman yhteiskunnassa. Fyysinen kunto ja henkinen hyvinvointi yhdistettiin kansakunnan rakentamiseen: maa tarvitsi nuoria johtajia, osaamista ja työhön panostavia kansalaisia. Valkoisen Suomen ideologiassa urheilulla oli tärkeä merkitys kansakunnan yhtenäistäjänä ja kansallisen identiteetin vakiinnuttamisessa. Tähän myötävaikutti osaltaan Suomen kansainvälinen urheilumennyt: Suomi nähtiin kansakunnaksi kansakuntien joukossa.³

Urheilun saavuttamasta arvostuksesta huolimatta liikuntakasvatus ja -tiede jäivät pitkälti, vaikkakaan eivät täysin sivuun. Voimistelun opettajien koulutus oli aloitettu 1880-luvulla ja Suomen itsenäistyttyä pohdittiin jopa erityisen liikuntatieteellisen korkeakoulun perustamista. Lisäksi liikuntakasvatuksella oli asemansa kansakoulunopettajia valmistavissa seminaareissa. Urheilujärjestöjen resurssit olivat kuitenkin rajalliset ja ne keskitettiin mieluiten – ja ymmärrettävästi – käytännön toimintaan.⁴

Liikuntakasvatus koettiin kuitenkin tärkeäksi osaksi nuorten kansalaisten valistamisessa kohti terveitä elämäntapoja sekä fyysisen ja henkisen kunnan kohottamisessa. Fyysinen kunto ja suomalaisuus samaistettiin toisiinsa. Tässä hengessä pohdittiin: ”Miten liikunta, tämä kansamme alkuvoimainen ilmiö saataisiin yhä järjestelmällisemmin sekä palvelemaan maamme mainostamista että toisaalta kasvattamaan kansalaismieltä ja -kuntoa ja eheyttämään eri kansanluokkien eripuraisia rivejä.”⁵ Tähän aatemaailmaan sopi Liikuntatieteellisen Seuran perustaminen helmikuussa 1933.

Lauri ”Tahko” Pihkalan johdolla oli kaavailtu liikuntakasvatuksellista keskusteluseuraa jo 1920-luvulla, mutta tuolloin se jäi vielä toteutumatta. Asia nousi uudelleen ajankohtaiseksi vuonna 1932 Oppikoulukomitean mietinnön myötä. Voimistelunopettajat eivät olleet tyytyväisiä tehtyyn esitykseen. Kouluhallituksen tarkastajan, puoluekannaltaan kokoomuslaisen, maanpuolustushenkisen Arvo Vartian johdolla ryhdyttiinkin konkreettisesti pohtimaan liikuntatieteeseen ja -kasvatukseen kytkeytyvän seuran perustamista.⁶

Arvo Vartian kiinnostuksen taustalla oli pitkälti hänen koulutus- ja virkaurataustansa: Vartia oli saanut paitsi voimistelunopettajan myös lääketieteellisen koulutuksen. Myös hänen työuransa liittyi vahvasti liikunnan ja urheilun sektorille. Vartia toimi Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen voimistelunopettajana sekä Jyväskylän seminaarin voimistelun ja terveysopin lehtorina. Hän siirtyi sittemmin kouluhallituksen palvelukseen voimistelun ja terveydenhoidon tarkastajaksi. Vartia oli Valtion urheilulautakunnan puheenjohtajana 1927–1950. Vapaa-ajallaan hän oli aktiivinen voimistelija. Vartia toimi voimistelujoukkueessa johtajana Lontoon (1908) ja Tukholman (1912) olympialaisissa. Hän myös osallistui etenkin Suomen Valtakunnan Urheiluliiton (SVUL) toimintaan.⁷

Arvo Vartia kutsui 13. joulukuuta 1932 koolle kokouksen, jossa tarkoituksena oli keskustella liikuntatieteellisen keskusteluseuran pe-



Arvo Vartia oli keskeinen henkilö pohdittaessa liikuntatieteeseen ja -kasvatukseen kytkeytyvän seuran perustamista Suomeen. (Suomen Urheilumuseo)

rustamisesta: ”olisiko meidän oloissamme tarpeellista perustaa liikuntatieteellinen keskusteluseura ---, koska liikuntakasvatusta harrastavilla henkilöillä ei ainakaan Helsingissä ole aikaa ’pysytellä aikansa tasalla’ kaikissa tätä alaa koskevissa kysymyksissä.” Vartian lisäksi kokoukseen osallistuivat voimistelunopettajat Hilma Jalkanen, Yrjö Nykänen, Toivo Sorjonen ja Heikki Savolainen, Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen opettajat lehtori Oskari Väänänen ja tohtori Lauri Tanner, Suojeluskun-

tajärjestön yliesikunnan urheiluosaston päällikkö, maisteri Lauri Pihkala sekä Urheiluopiston johtaja, urheilunopettaja Akseli Kaskela⁸. Seuran aktiivijäsenenä myöhemmin toiminut Helsingin suojeluskuntapiirin piiripäällikkö, everstiluutnantti K. E. Levälähti⁹, joka myös oli innokas ja tunnettu urheilun ystävä, oli estynyt. Kokouksen puheenjohtajana toimi tohtori Tanner.¹⁰

Kokouksessa luonnosteltiin suuntaviivoja seuran tulevalle toiminnalle. Asioista vallitsi laaja yksimielisyys ja keskustelua herätti lähinnä vain kysymys seuran toimialueesta. Seurasta ehdotettiin koko maan laajuista, mutta ehdotus kohtasi vastustusta, koska ”seuran toiminta ei silloin tulisi kyllin kiinteäksi ja toverilliseksi”. Sen sijaan kannatusta sai esitys, ”että seura pidettäisiin ainakin aluksi pienenä – siihen kutsuttaisiin läsnäolijain lisäksi vain muutamia uusia jäseniä – ja suurennettaisiin sitä sitten tarvittaessa maaseudullakin toimivilla jäsenillä.”¹¹ Seuran perustava kokous pidettiin sittemmin 18. helmikuuta 1933 hotelli Charltonissa. Kokouksessa nimeksi päätettiin ”Liikuntatieteellinen Seura”.¹²

Seuran perustamista on pidetty merkittävänä suomalaisen liikuntahistorian etappina.¹³ Ajatusta oli kypsytetty yli vuosikymmenen ja lopulta oli tullut aika perustaa seura ottamaan kriittisesti kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja antamaan oma panoksensa suomalaisen liikuntapolitiikan ja urheilun kehittämiseen.

Liikuntatieteellinen Seura pysyi ensimmäisten kymmenen toimintavuotensa ajan pienenä helsinkiläisenä keskustelupiirinä, jonka koossapitävä voima oli puheenjohtaja Arvo Vartia. Seuran jäsenmäärä vakiintui 24–27 henkilöön. Jäseneksi pääsy edellytti suosituksia. Suurin osa jäsenistä oli voimistelunopettajia tai voimistelulaitoksen opettajia. Suomi oli vuoden 1918 sodan jälkeen poliittisesti jakautunut, mikä heijastui myös Liikuntatieteellisen Seuran kokoonpanoon: jäsenissä ei ollut yhtään vasemmistolaista tai työväen urheiluliikkeen jäsentä. Sen sijaan porvarillinen Suomi oli hyvin edustettuna seurassa, sillä sen jäseniä toimi suojeluskuntajärjestössä, armeijan palveluksessa, urheiluopistossa sekä SVUL:n ja Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton (SNLL) luottamushenkilöinä. Yleisesti ottaen jäsenistön yhteydet yhteiskunnan eri aloille olivat laajat ja monipuoliset, mikä myöhemmin edesauttoi seuran toiminnassa. Vies-tintä- ja kontaktimahdollisuudet olivat jo valmiina.¹⁴

Kuuliainen sielu, terve ruumis

Liikuntatieteellisen Seuran yhteyteen kokoontui suomalaisen porvarillisen piirin ydin, joka ajan hengen mukaisesti korosti vahvaa isänmaallista henkeä ja ajattelua, johon liittyi taistelu kommunismia vastaan. Useiden Valkoisen Suomen urheilujohtajien – esimerkiksi K. E. Levälähden, Lauri Pihkalan ja Arvo Vartian – mielestä ”punaisen tartunnan” saaneet oli pyrittävä parantamaan ja työläislapset oli saatava oikeaan kasvuympäristöön. Urheilu ja tiukka kuri nähtiin uudelleenkasvattamisen yhtenä keinona. Myöskään rotuopit eivät olleet vieraita. Suomalaisessa urheiluliikkeessä rotuhygieniä ja rotuoppi olivat vallalla. Fyysisten harjoitusten uskottiin parantavan suomalaista rotua ja rotuhygieniaan kuului myös terveiden uusien sukupolvien synnyttäminen. Naisia kehoitettiin voimisteluun ja kohtuulliseen urheiluun. Pihkala ja Vartia olivat sosiaalidarvinisteja. He uskoivat yksilöiden välisen kilpailun jalostavan sekä urheilijaa että yhteiskuntaa.¹⁵

Akseli Kaskela kirjoitti Suomen Urheilulehdessä 1931: ”Polvesta polveen kulkeva perimätieto fyysillisesti voimakkaista yksilöistä on syövyttänyt kansamme tietoisuuteen käsityksen suomalaisen ruumiillisesta paremmuudesta ja siitä, että fyysillinen kunto ja suomalaisuus ovat kuin samoja käsitteitä”. Pihkala puolestaan oli korostanut jo pari vuosikymmentä aikaisemmin, että rodun jalostaminen oli yksi urheilun ”tärkeimmistä tarkoituksista”. Pihkalan mielestä suomalaisen urheilijarodun tehtävä oli palvella maanpuolustusta ja isänmaata. Paras rodunjalostuskeino oli voimisteluun perustuva terveydenhoito. Tämän mukaisesti väkijuomat ja tupakka nähtiin uhaksi: vaarana oli, että niiden lisääntynyt käyttö tarvelisi suomalaisen verenperinnön. Tässä kontekstissa kieltolain kumoaminen oli kauhistus ja uhkasi kansan ryhtiä ja raittiutta. Unelmana oli terve ja vahva Suomen kansa.¹⁶

Liikuntatieteellisen Seuran toiminnassa, puheissa ja kirjoituksissa, konkretisoitui urheilun kytkeminen osaksi fyysistä ja henkistä kasvatus- ja suomalaisen rodun jalostusta. Seuran toiminnalle olivat luonteenomaisia kuukausikokoukset, joissa esitelmöitiin eri aiheista, selostettiin ”matkakokemuksia” sekä referoitiin uusinta kirjallisuutta, minkä voi tulkitella liittyneen ruumiillisesti terveiden ja vahvojen nuorten kansalaisten kasvattamiseen. Erityisesti kiinnitettiin huomiota koululiikuntakysymyksiin.¹⁷ Tätä kuvaavasti seuran ensimmäisen keskustelun (3.4.1933) tee-

Lauri "Tahko" Pihkala levitti urheilun sotilaallista sanomaa muun muassa *Hakkape-
liitta*-lehdessä.

mana oli koululaisten ryhti. Aiheesta alusti tohtori Kalle Rikala selostaen uusimpia tieteellisiä käsityksiä ryhdin luonteesta sekä toimista, joihin eri maissa oli ryhdytty koululaisten ryhdin korjaamiseksi. Tiede ja kokemus kohtasivat näin toisensa: tieteellinen käsitys sai rinnalleen kokoukseen osallistujien omia havaintoja ja kokemuksia. Teemasta virisi vilkas ja yli kaksituntinen keskustelu.¹⁸

Muista kiinnostavista alustuksista mainittakoon Vartian teema voimistelun, urheilun ja terveysopin opetusneuvoksen viran perustamisesta normaalilyseoihin. Oppikoulukomitea oli pitänyt tätä tarpeettomana, mutta Liikuntatieteellinen Seura oli asiasta vilkkaan keskustelun jälkeen täysin eri mieltä: virkaa pidettiin erittäin tarpeellisena.¹⁹ Vartian mielipiteet pohjautuivat hänen ajatuksiinsa nuorisokasvatuksen yleisistä perusteista. Vartia – Tahko Pihkalan ja K. E. Levälähden ohella – väheksyi, jopa halveksui koulujen lukuaineopetusta. Sen sijaan liikunnanopetuksen myönte-

set ominaisuudet korostuivat hyvin vahvasti. Ruumiillinen kasvatus kehitti luonnetta. Urheilun merkityksen korostaminen erotti Valkoisen Suomen keskeiset urheiluideologit aiemmista kansanvalistusihanteista. Nyt teesinä oli ”kuuliainen sielu terveessä ruumiissa”.²⁰

Liikuntakasvatukseen liittyvien kysymysten lisäksi kokouksissa pohdittiin usein liikuntafysiologisia ja terveydellisiä teemoja. Tämä ei ollut yllättävää, sillä urheilu kytkettiin terveysterveystieteellisiin näkemyksiin. Raittiit elämäntavat ja urheilu nähtiin kansalle terveellisiksi ja karaiseviksi. Ruumiillisesti ja henkisesti terve ihminen pidättäytyi päihteistä. Urheilun katsottiin kasvattavan lapsista kunnan kansalaisia.²¹

Teemaan liittyen muun muassa suomalaisen hieronnan (tieteellisenä ja järjestelmällisenä hoitomenetelmänä) ja lääkintävoimistelun uranuurtajana pidetty tohtori Saima Tawast-Rancken esitelmöi marraskuussa 1933 lihas työn vaikutuksesta verenpaineeseen. Tawast-Rancken esitteli kuulijoille yliopiston fysiologisella laitoksella tehtyjen mittausten tuloksia, jotka osoittivat harjoitusten tasoittavan merkittävästi ”ponnistelujen aiheuttamaa verenpaineen nousua”.²² Tawast-Rancken myös näytti piirroksia väsymiskäyristä, joita laitoksella oli tehty mittaustuloksien pohjalta.²³

Urheilulääkäreiden koulutus

Myös urheilulääkäreiden koulutus nousi Liikuntatieteellisessä Seurassa usein keskustelunaiheeksi. Lokakuun 30. päivänä 1934 lääketieteen kandidaatti Heikki Savolainen alusti urheilulääkäritoiminnasta. Savolainen oli tehnyt kesällä 1934 matkan Saksaan ja Unkariin ja tutustunut näiden maiden urheilulääkäritoimintaan²⁴. Hän kertoi seuran kokouksessa urheilulääkäritoiminnasta sen pioneerimaassa Saksassa, levinneisyydestä muihin maihin (esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja Japaniin, joissa urheilulääkäritoiminta ja fysiologinen tutkimus etenivät jo hyvällä vauhdilla) sekä toiminnan merkityksestä urheiluelämän kehitykselle. Savolaisen alustusta seurasi vilkas keskustelu, jossa päätettiin esittää urheilulääkäritoiminnan aloittamista: esimerkiksi lääkäreille ehdotettiin tutkimusleiriä ja ”Olympialaiskomitealle” määrärahoja tarkastusta varten. Kokous ehdotti myös osallistujan lähettämistä kursseille Saksaan. Teemalle tuli saada myös julkisuutta. Asiaa koskeva kirjelmä päätettiin lähettää Olympiakomitealle – olihan olympiavuosi 1936 lähestymässä.²⁵

Olympiakomitea ei kuitenkaan suhtautunut myönteisesti ehdotukseen urheilulääkärin pestämisestä valvomaan olympiaurheilijoiden valmentautumista: asia ei ollut komitean ratkaistavissa. Olympiakomitean tehtävänä ei ollut järjestää urheilijoiden valmennusta, vaan vain heidän olympiamatkansa. Liikuntatieteellinen Seura ei kuitenkaan lannistunut, vaan lähestyi asiassa SVUL:n liittojohtokuntaa muistuttaen, että ”lääkäri voi suorittaa vain tarkastuksen ennen valmennuksen alkaessa ja ennen matkaa”.²⁶ Itse asiassa SVUL:lle oli ehdotettu urheilulääkäritoiminnan aloittamista jo 1920-luvun lopulla.

Liikuntatieteellisen Seuran lääkärijäsenet kokoontuivat 20. joulukuuta 1934 ja päättivät esittää seuralle urheilulääkärikysymyksen ratkaisemisesta. Heikki Savolaisen allekirjoittamassa muistiossa oli neljä pääkohtaa. Ensimmäisenä kysymyksenä nostettiin esille urheilulääkäreiden merkitys liikuntakasvatustoiminnalle: oli ryhdyttävä toimiin heidän kouluttamiseksi sekä niin sanotun ”urheilulääketieteellisen valvonnan ja neuvonnan järjestämiseksi.” Hyöty tästä kohdistuisi sekä kilpaurheilijoihin että terveytensä vuoksi liikkuviin massoihin.²⁷

Toisena kysymyksenä tuotiin esiin lääkäreiden perehtyneisyys urheiluun. Jokainen lääkäri kykeni antamaan urheilijoille neuvoja ja ohjeita, mutta voidakseen monipuolisesti auttaa urheilijoita – ja urheilua – hänellä täytyi olla niin käytännöllistä kuin teoreettista kokemusta urheilusta. Lääkärin tuli siis täyttää tietyt vaatimukset ennen kuin hänellä voitiin katsoa olevan muodollinen pätevyys urheilulääkäritoimintaan.²⁸

Seuran lääkärijäsenet esittivät urheilulääkäreille suhteellisen tiukkoja pätevyysvaatimuksia: heiltä muun muassa edellytettäisiin lääketieteen lisensiaatin tutkintoa sekä vuoden ajalta käytännön lääkäritoimintaa; jonkin urheilumuodon omakohtaista harjoittelua tuli olla vähintään kahdelta vuodelta. Lisäksi seuran naisedustajat ehdottivat naispuolisille urheilulääkäreille pakolliseksi vaatimukseksi kaksiviikkoisia liikuntakasvatuskursseja. Urheilulääkäreiden tuli lisäksi suorittaa erityinen urheilulääkärikurssi, jonka opettajille asetettiin myös tarkat vaatimukset: käytännön aineiden opettajien tuli olla opetusaineeseensa hyvin perehtyneitä voimistelunopettajia tai muutoin omalla alallaan pätevyyden saavuttaneita liikuntakasvatuksen opettajia. Teorian opettajien oli puolestaan oltava urheilulääkäritoimintaan hyvin perehtyneitä lääkäreitä tai tiedemiehiä. Lisäksi heidän tuli olla ”tunnetusti etevä urheiluteoreetikkoja”.²⁹

Seurassa esitettiin, että urheilulääkäreiden kouluttamista tulisi harkita vakavasti. Lääketieteen kandidaatti Heikki Savolainen toi kokoukseen helmikuussa 1935 ehdotuksen ”urheilulääkärikoulutuksen aloittamiseksi maassamme”. Kirjelmä lähetettiin Yliopiston Voimistelulaitokselle, jota pyydettiin järjestämään ensimmäiset kurssit. Seura oli ajatuksessaan edellä aikaansa, sillä lääketieteen merkitys urheilulle ymmärrettiin laajemmin vasta paljon myöhemmin. Kuukausikokouksissa lääketiedettä sivuavia kysymyksiä – esimerkiksi urheilun aiheuttamia sydänvaurioita – käsiteltiin 1950-luvulle asti.³⁰ Urheilulääkäritoiminta alkoi järjestelmällisempänä 1940-luvun lopulla ja esimerkiksi hiihtäjiä testattiin alppimajan tyypisissä olosuhteissa 1950-luvun alussa. Täydessä laajuudessaan urheilulääkäritoiminta alkoi vasta vuosikymmenien kuluttua.³¹

Naisurheilu jakaa mielipiteet

Urheilukoulutuksen ja -lääketieteen kysymysten ohella seuran kokouksissa käsiteltiin monipuolisesti myös muita urheilun ja liikunnan teemoja. Esimerkiksi lokakuussa 1934 johtaja Akseli Kaskela kertoi Urheiluopiston alkuvaiheista, kurseista ja tulevista koulutussuunnitelmista. Kaskela kannatti valmentajakoulutusta voimakkaasti useilla eri foorumeilla, mikä myös konkretisoitui Suomen Urheiluopistossa³². Kaskelan selostuksen jälkeen seuran naisjäsenet toivoivat, että myös naisia valittaisiin Urheiluopiston johtoon. Tähän ei kuitenkaan aika ollut vielä kypsä.³³ Keskustelu rönsyili voimistelujohtajien koulutuksesta naiskysymystä sivuten mahdollisuuteen järjestää yhtä aikaa mies- ja naiskursseja.³⁴

Puheenvuorojen taustalla vaikutti osaltaan se, että naisten asema urheilun – erityisesti kilpa-urheilun – maailmassa ei tuolloin ollut erityisen vahva. Tilanne heijasteli yleensäkin yhteiskunnassa vallinneita käsityksiä naisten asemasta – naisten katsottiin kuuluvan enemmänkin kodin piiriin. Esimerkiksi Tahko Pihkala oli kiivaasti naiskilpaurheilua vastaan. Hän erotteli eri sukupuolille sopivia urheilumuotoja ja pohti yleensä urheilun soveltuvuutta naisille: pojista piti kehittää fyysisesti vahvoja sotureita, tytöistä puolestaan kodin hengettäriä – arkiaskareista vastuussa olevia emäntiä ja rouvia sekä suurten perheiden äitejä.³⁵ Porvarilliset piirit näkivät naisvoimistelulla olevan nationalistinen kasvatustehtävä: koti ja isänmaa tarvitsivat reippaita naisia.³⁶

Pihkala jopa arveli, ettei ”urheilukentän ilojen makuun” päässyt nainen olisi valmis uhraamaan parhaita vuosiaan perheelle: hän ei haluaisi lapsia. Valkoiseen Suomeen, jota Pihkala edusti, kuului näkemys, että sukupuolten välisessä työnjaossa naiselle kuuluivat kodinhoidon, lastenteon ja -kasvatuksen ohella maanpuolustusta tukevat tehtävät. Myös SNLL oli samoilla linjoilla. Se vastusti kilpaurheilua. Naiset haluttiin pitää pois erityisesti yleisurheilu- ja hiihtokilpailuista. Lääketieteen tohtori Kaarina Karin mielestä kilpaileminen ja siihen tähtäävä harjoittelu vaaransi äitiyden, joka oli naisten päätehtävä.³⁷

Kaikki suomalaiset urheiluvaikuttajat eivät kuitenkaan suhtautuneet kielteisesti naisten kilpaurheiluun. Esimerkiksi Akseli Kaskela ja K. E. Levälähti hyväksyivät jo 1920-luvulla naisten kilpaurheilun. Levälähten mielestä kilpailu oli naisille yhtä luonteenomaista kuin miehillekin. Kaskela puolestaan katsoi naisten kilpaurheilun vastustamisen johtuvan asiantuntemattomuudesta ja oli pahoillaan SNLL:n omaksumasta kielteisestä kannasta.³⁸



Lauri ”Tahko” Pihkala ensimmäisessä pesäpallon Itä–Länsi-ottelussa vuonna 1932. (Suomen Urheilumuseo)

Suhtautuminen naisten kilpaurheiluun jakoi Liikuntatieteellisen Seuran keskeisten vaikuttajien rintamaa. Asenteet heijastuivat seuran sisäiseen keskusteluun naisten roolista urheiluelämässä.

Teknistä ”hienosäätöä”

Urheilun tekniikkaa ja sen merkitystä suoritukselle ei voinut korostaa liikaa. Ja, koska hiihto oli perinteinen suomalaislaji, niin tässä hengessä voimistelunopettaja T. I. Sorjonen alusti Liikuntatieteellisessä Seurassa kysymyksen suksivoimistelun käyttämisestä hiihtotekniikan opetuksessa. Sorjonen myös kertoi hiihtokursseilla käyttämistään menetelmistä sekä niiden avulla saavuttamista tuloksista. Kuulijakunta oli vakuuttunut suksivoimistelun tehosta hiihtotekniikan opetuksessa.³⁹

Teknistä teemaa sivuten Arvo Vartia esitelmöi puolestaan helmikuussa 1937 ”käynnistä”. Vartian puheenvuoron jälkeen käytiin vilkas keskustelu, jossa mielipiteet jakautuivat varvaskäynnin ja koko jalkapohjalla käynnin välillä. Lopulta todettiin, että käyntitapa, jossa jalka tuli maahan kantapää edellä, oli luontainen. Muut käyntitavat olivat lähinnä harjoitusmuotoja.⁴⁰

Suksivoimistelu ja oikeaoppinen käyntitapa nähtiin liikkumisen ja urheilun ”tekniseksi hienosäädöksi”, jolla pyrittiin tehostamaan harjoittelua ja sen vaikutuksia suoritukseen ja ruumiilliseen terveyteen. Laajemmin kyse oli fyysisesti vahvojen ja terveiden yksilöiden kasvattamisesta – suomalaisen rodun jalostamisesta.

Liikuntatietoa maailmalta

Mielenkiintoista on havaita, että vaikka elettiin nationalismin ja kansallisen kulttuurin ”kulta-aikaa” niin seuralla oli alusta alkaen valmius, tahto ja kyky pysyä ajan tasalla: seura käsitti urheilun globaaliksi ilmiöksi. Toisaalta Suomi menestyi erinomaisesti kansainvälisellä urheiluareenalla ja urheilun avulla luotiin myönteistä Suomi-kuvaa; ulkomaisilla vaikutteilla arvatenkin pyrittiin kehittämään suomalaista urheilua ja liikuntakulttuuria.

Matkakertomukset, ulkomaisten artikkeleiden referoinnit ja – ajan mittapuun mukaiset – tieteelliset alustukset ja keskustelut urheiluun liittyvistä kysymyksistä ovat osoitus seuran yhteyksistä ulkomaille ja kiinnostuksesta urheiluun globaalina ilmiönä. Esimerkiksi lehtori Yrjö Nykänen esitelmöi Suomen voimistelujoukkueen Unkarin matkasta. Kuulijoita kiinnostivat etenkin Unkarin kuninkaallinen ruumiinkasvatuskorkeakoulu, Budapestin uimahalli sekä Debrecenin alueen ulkoilmakylpylät.⁴¹ Tohtori Kalle Rikala kertoi havaintojaan voimistelulaitoksen näytösjoukkueen matkalta muihin Pohjoismaihin. Rikalan kertomuksen pohjalta todettiin, että matka oli ollut onnistunutta propagandaa ”suomalaisen voimistelun puolesta”.⁴² Voimistelunopettaja Esteri Pesola selosti puolestaan vaikutelmiaan pohjoismaiselta voimisteluleiriltä Reningehadissa Ruotsissa⁴³. Toivo Okkola oli taas tutustunut ulkomaisiin urheilumuseoihin⁴⁴.

Suomalaisen naisvoimistelun uudistajana tunnettu voimistelunopettaja Hilma Jalkanen osoitti lukeneisuuttaan referoimalla joulukuun 1933 kokouksessa Hans Surenin teosta ”Atengymnastik”. Esitys viritti keskustelun, jossa läsnäolijat toivat esiin omia käsityksiään ja kokemuksiaan hengittämisestä ja hengitysliikkeiden merkityksestä.⁴⁵ Lehtori O. Väänänen puolestaan esitteli joulukuussa 1934 ulkomaisia aikakauslehtiä ja erityisesti Saksan ja Italian urheiluoloja.⁴⁶

Esitelmöitsijöistä Hilma Jalkanen on erinomainen esimerkki kansallisen liikuntakulttuurin kehittämisen kytkemisestä globaaleihin virtauksiin. Työssään Jalkanen yhdisti Elli Björksténin muokkaaman ruotsalaisen (lingiläisen) voimistelumetodin keskieurooppalaisiin virtauksiin. Jalkaselle uusi voimistelu merkitsi uutta henkeä. Hän kytki ruumiinkulttuurin kehityksen historialliseen yhteyteen sekä yhdisti fyysisen kasvatuksen 1920- ja 1930-luvuilla käytyyn keskusteluun ruumiista ja ruumiillisuudesta. Aitosuomalaisuusliikkeen⁴⁷ voimistuessa Jalkasesta tuli 1930-luvulla suomalaisen naisvoimistelun vahva kehittäjä. Hän myös itse korosti voimisteluaan ”suomalaisena” tuotteena. Ajan hengen mukaisesti Jalkasen käsityksissä korostuivat naisten velvollisuudet naisena ja perheen äitinä. Naisvoimistelupropaganda korostikin 1900-luvun alkupuolella voimakkaasti, että ”naisen tulee hoitaa ruumistaan, terveyttään ja kauneusaisiaan pystyäkseen hoitamaan kotiansa ja lapsiansa”.⁴⁸

Urheilun yhteiskunnallinen tehtävä

Maailmansotien välisenä aikana Suomessa eli vahva ajatus suomalaisen yhteiskunnan rakentamisesta ja kehittämisestä erityisesti urheilullisten sekä fyysisesti ja henkisesti vahvojen nuorten avulla. Tämä konkretisoitui myös tasavallan presidentti Kyösti Kallion puheessa Suomen urheiluopiston vihkimistilaisuudessa 13. kesäkuuta 1937:



Lotat pelaamassa pesäpalloa Aunuksen Uutujärvellä heinäkuussa 1942.
(SA-kuva)

”Isänmaan menestys vaatii, että nuoriso kasvatetaan ruumiiltaan ja hengeltään kelvolliseksi ja kyvykkääksi tehtäviinsä. Urheilukasvatus on yksi tie tähän päämäärään pääsemiseksi. Urheilu vaatii harjoittelijaltaan ponnistusta ja määrätietoista valmentautumista. Se opettaa nuorison ymmärtämään, kaikkien saavutusten edellytys on työ. Mutta urheilu opettaa samalla, että niin kuin urheilussa menestys on hellittämättömän työn ja henkisen kuntoisuuden tuloksena, niin on yksilön menestys yhteiskunnassa, samoin kuin kansakunnankin menestys ja hyvinvointi on, työstä ja siveellisestä kunnosta riippuvainen. - - - Urheilu johdattaa nuoret yhteiskunnan ja isänmaanrakkauden tielle, jonka tulee olla yhteinen ja jakamaton kaikille, sillä jokaisella kansalaisellamme on periaatteessa yhtäläinen vaikutusvalta, mutta vastaavasti myös vastuu valtakunnasta.”⁴⁹

Arvo Vartian mielestä urheilun tarkoituksena oli ”lähentää eri yhteiskuntaluokkia toisiinsa”. Kuitenkin Työväen Urheiluliitto käytti Vartian mukaan urheilua keinona kansalaisten eriyttämiseksi ja vierottamiseksi toisistaan. Urheiluelämä yhdistyisi vain painostuksen kautta. Tämän ajattelutavan rinnalle nousi vähitellen ajatus yhteiskuntaluokkien maltillisesta lähentymisestä urheilun avulla. Punamultahengessä tapahtuneet yritykset eivät kuitenkaan saavuttaneet asetettuja tavoitteita 1930-luvun lopulle tultaessa. Voimakkaasti Valkoisen Suomen aatemaailmaa kannattaneet vastustivat edelleen yhteistoimintaa TUL:n kanssa ja vähätelivät järjestön merkitystä. Urheilun eheyttävä voima oli myytti, joka yksinkertaisti todellisuutta ja yhtenäisti ajattelua Valkoisen Suomen urheiluvaihtajien haluamaan suuntaan.⁵⁰

Liikuntatieteellisen Seuran alkuvuosien toiminta ja sen keskeisten vaihtajien puheet, kirjoitukset, aatteet ja arvot peilaavat selkeästi omaa aikaansa: tilanne, johon seura perustettiin, tavoitteet, joita sille asetettiin ja toimintamuodot, joihin sen käytännöt muodostuivat, olivat tiukasti kytköksissä tuolloiseen ilmapiiriin. Koko yhteiskunnan – ja sen ohella urheilun – aatteita hallitsivat Suomessa tuolloin isänmaallisuus ja maanpuolustus, kansakunnan itsetunto, rodunjalostus, kasvatuksellisuus ja raittius. Urheilija ei edustanut vain urheilua, vaan häneen liitettiin monia arvoja: isänmaan puolustaja, rotunsa muotovalio, Suomi-kuvan rakentaja, kansakunnan identiteetin vahvistaja. Liikuntatieteellinen Seura – sen kokoonpano, ideologia, keskusteluaiheet ja toiminta – heijastelivat vahvasti näitä aatteita ja arvoja.

Viitteet

- 1 Tämän artikkelin pohjatekstinä on Liikunta & Tiede -lehdessä julkaistu artikkeli ”Tavoitteena terve ja vahva Suomen kansa” (Liikunta & Tiede 1/2008). Teksti liittyy kirjoittajan artikkelisarjaan ”Liikuntatieteellinen Seura 75 vuotta”. Keskeisimpinä eroina aiemmin julkaistuun tekstiin ovat tieteellinen johdatus, teeman laveampi kytkeminen aikakauden aatemaailmaan, yhtäältä yksilöiden roolin syvällisempi käsittely, toisaalta verkostoitumisen merkityksen pohdinta, tekstin dokumentointi.
- 2 Katso verkostotutkimuksesta esimerkiksi: Kari Teräs, Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituviiin työelämän suhteisiin 1880–1920. *Bibliotheca Historica* 66. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2001, 32–33 (ja tekstissä mainitut lähteet).
- 3 Jouko Kokkonen, Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. *Bibliotheca Historica* 119. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2008, 94–95, 161.
- 4 Antero Heikkinen, Liikuntatieteellinen Seura 50 vuotta 1933–1983. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja no. 89. Lappenranta 1983, 9. Opettajankoulutuksen vakiintumisesta: Henrik Meinander, Warpaille y-lös! Kyykkyy a-las. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Toimittanut Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 131. Helsinki 1992, 87–94.
- 5 Kari Kaikkonen, Suomen Urheiluopisto 80 vuotta. Liikunnan edelläkävijä. Lahti 2007, 19.
- 6 Antero Heikkinen, Liikunta ja Tiede 1/83, Liikuntatieteellinen Seura 50 vuotta, 4; Heikkinen 1983, 9; Jouko Kokkonen & Teijo Pyykkönen, Liikunta & Tiede 5–6/03, Liikuntatieteellinen Seura ry 1933–2003, 11; Erkki Vasara, Valtion liikuntahallinnon historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 157. Helsinki 2004, 69.
- 7 Heikkinen 1983, 12. Vartian taustasta katso myös: Vasara 2004, 58.
- 8 Katso Klemola, Heikki: Akseli Kaskela. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (julkaistu 25.8.2000, viitattu 7.2.2014).
- 9 Katso Kulha Keijo K.: Kustaa Eemil Levälahti. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (päivitetty 6.3.2008, viitattu 7.2.2014).
- 10 Suomen Urheiluarkisto (SUA). Liikuntatieteellisen Seuran arkisto (LTSA). Pöytäkirja 13.12.1932 § 1; Heikkinen 1983, 12; Heikkinen 1/1983, 4; Vasara 2004, 69.
- 11 SUA. LTS:n arkisto. Pöytäkirja 13.12.1932 § 3.
- 12 SUA. LTS:n arkisto. Pöytäkirja 18.2.1933 § 5; Vasara 2004, 69.
- 13 Vasara 2004, 69.
- 14 Heikkinen 1/1983, 4–5; Heikkinen 1983, 15–16; Kokkonen & Pyykkönen 2003, 11.
- 15 Leena Laine, Ruumiinharjoitusten monet muodot. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Toimittanut Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 131. Helsinki 1992, 209; Kokkonen 2008, 119, 133, 138.
- 16 Teijo Pyykkönen & Erkki Vasara, Viinamäen urheilumiehet – urheilu ja raittius 1900-lu-

- vulla. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XVI. Helsinki 1999, 18; Harri Salinmäki, Isänmaan ja urheilu-uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelija. *Bibliotheca Historica* 62. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2000, 247; Kokkonen & Pyykkönen 2003, 11. Katso myös Klemola, Heikki: Lauri Pihkala. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (julkaistu 24.2.2000, viitattu 7.2.2014).
- 17 Heikkinen 1983, 17; Heikkinen 1/1983, 5.
 - 18 SUA. LTSA. Pöytäkirja 3.4.1933 § 3.
 - 19 SUA. LTSA. Pöytäkirja 7.11.1933 § 1.
 - 20 Pyykkönen & Vasara 1999, 20; Kokkonen 2008, 136.
 - 21 Laine 1992, 208; Pyykkönen & Vasara 1999, 14; Kokkonen 2008, 119.
 - 22 SUA. LTSA. Pöytäkirja 7.11.1933 § 5; Heikkinen 1983, 17.
 - 23 SUA. LTSA. Pöytäkirja 5.12.1933 § 4; Heikkinen 1983, 17.
 - 24 Kalervo Ilmanen & Hannu Itkonen, *Liikunta & Tiede* 6/2007, Hevos-Heikki, voimistelu ja Suomi, 21.
 - 25 SUA. LTSA. Pöytäkirja 30.10.1934 § 2; Heikkinen 1983, 17.
 - 26 SUA. LTSA. Pöytäkirja 4.12.1934 § 1.
 - 27 SUA. LTSA. Pöytäkirja 20.12.1934.
 - 28 SUA. LTSA. Pöytäkirja 20.12.1934; Heikkinen 1983, 18–19.
 - 29 SUA. LTSA. Pöytäkirja 20.12.1934; Heikkinen 1983, 19.
 - 30 SUA. LTSA. Pöytäkirja 27.2.1935 § 10, 19.11.1935; Heikkinen 1983, 19; Kokkonen & Pyykkönen 2003, 11.
 - 31 Jouko Kokkonen, *Verta, hikeä ja rasvaprosentteja – suomalainen liikuntatutkimus*. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XXI. Helsinki 2002, 12.
 - 32 Katso valmentajakoulutuksesta Suomen Urheiluopistossa: Kaikkonen 2007, 42–43.
 - 33 Kaikkonen 2007, 205–207; SUA. LTSA. Pöytäkirja 1.10.1934 § 2.
 - 34 SUA. LTSA. Pöytäkirja 1.10.1934 § 2.
 - 35 Katso keskustelusta Pyykkönen & Vasara 1999, 20–22; Kokkonen 2008, 212–218.
 - 36 Jouko Kokkonen, *Kansakunnat kultajahdissa. Urheilu ja nationalismi*. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XXII. Helsinki 2003, 25.
 - 37 Leena Laine, *Säkkijuoksijat ja hiilimurskan sankarit*. Teoksessa *Suomalaisen arjen historia* 3. Modernin Suomen synty. Porvoo 2007, 226–227; Kokkonen 2008, 214, 218.
 - 38 Kokkonen 2008, 215.
 - 39 SUA. LTSA. Pöytäkirja 11.2.1936 § 10.
 - 40 SUA. LTSA. Pöytäkirja 9.2.1937 § 7.
 - 41 SUA. LTSA. Pöytäkirja 18.2.1933 § 11; Heikkinen 1983, 17.
 - 42 SUA. LTSA. Pöytäkirja 2.10.1933 § 2; Heikkinen 1983, 17.
 - 43 SUA. LTSA. Pöytäkirja 17.9.1935 § 2; Heikkinen 1983, 17.
 - 44 Heikkinen 1983, 17.
 - 45 SUA. LTSA. Pöytäkirja 5.12.1933 § 3.

- 46 SUA. LTSA. Pöytäkirja 4.12.1934 § 3.
- 47 Katso urheilusta aitosuomalaisuuden asialla: Kokkonen 2008, 171—174.
- 48 Laine 1992, 205-206; Laine, Leena: Hilma Jalkanen. Kansallisbiografia-verkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (julkaistu 11.10.2000, viitattu 7.2.2014).
- 49 Kaikkonen 2007, 40–41.
- 50 Kokkonen 2008, 194–195.